

ARTICULUS IV

De divina infinitate

Statua
questionis
et varia genera
infiniti:

147. Antequam infinitatem Deo asseramus, verum conceptum ejus ex alibi expositis in memoriam recolare necesse est. Nimirum agimus de infinito non *privative*, sed negative sumpto; infinitum enim *privative* perinde est, ac indeterminatum, seu non terminatum ea perfectione ac terminatione, quam deberet habere, ac proinde essentialiter est imperfectum. Infinitum autem *negative* est, quod caret fine ac termino vel limite. Nec agimus hic de infinito, quod vocant secundum quid vel in aliquo particulari genere aut linea perfectionis, puta in quantitate, duratione, etc., sed de infinito simpliciter et extra omne genus, quod est infinitum secundum essentiam. Omissis vero præposteris notionibus, quæ rejectæ videri possunt apud eximium Doctorem (1), infinitum simpliciter vel secundum essentiam est ens carens esse in sua essentia limite perfectionis; limite autem perfectionis caret ens, quod ad nullum gradum mensuramve restringitur, ita ut careat ulteriori perfectione, quæ sit possibilis intra latitudinem entis. Quare ens infinitum continere debet omnem possibilem et cogitabilem perfectionem modo nobilissimo possibili, nempe simpliciter simplices formaliter, reliquas virtualiter et eminenter. Et sic est prorsus inexhaustibile finitit acceptionibus, quia sicut superat in perfectione omnia, quæcumque finita entia intra latitudinem entis concipi possunt perfectiora et perfectiora in infinitum, ita nullus est gradus perfectionis limitatus, cujus mensura vel infinities applicata æquare valeat infinitam essentiam, quia semper est major extra omnem proportionem et mensuram. Ideo etiam infinitum egregie declaratur cum SS. Patribus dicendo esse id, quo majus nihil esse nec cogitari potest, vel summum possibile et excogitabile intra latitudinem entis, cujus proinde

(1) De Deo, lib. 2, cap. 1, num. 2, 5. Cfr. Vazquez, In 1.^{am} part.

limes sit tantum in non ente vel in negatione entitatis aut perfectionis (1).

Vide hinc, quomodo se habeant conceptus entis infiniti et conceptus entis omniperfecti et perfectissimi. Ens omniperfectum dicitur ens omnium rerum continens perfectiones, quod si ad res duntaxat existentes referretur, non ex eo solum argueret infinitam perfectionem, quia nulla creatura existit, vel unquam creata est, nisi limitatæ perfectionis. Si autem omniperfectum dicitur ens non solum relate ad res existentes, sed etiam relate ad quascumque possibles, ita nempe ut omnium possibilium contineat perfectiones, omniperfectum quoad rem ipsam idem est, ac simpliciter perfectissimum, et hoc idem ac infinitum; nam simpliciter perfectissimum est perfectum non in aliquo solum ordine vel genere, sed in omni prorsus possibili et excogitabili. Nihilominus conceptus infiniti expressior est, magisque declarat, ac determinat conceptum perfectissimi per expresam remotionem limitum et consequentem continentiam omnis possibilis et excogitabilis perfectionis intra illimitatum ambitum entis, quam non videtur aperte exprimere conceptus perfectissimi. Quamquam ergo superius demonstratum est, Deum perfectissimum esse, illæque probationes satis evincebant infinitam perfectionem, necesse est, specialim hic infinitatem pertractare. Planum est autem, quod infinitas hæc Dei importet infinitatem tum essentiam attributorum, non solum quia attributa sunt unum idemque cum essentia, sed etiam quia infinitam essentiam decet infinita virtus, infinita sapientia, bonitas et reliqua attributa.

Jam omnes priscos Philosophos infinitatem Deo, rerum omnium principio, asseruisse testatur S. Thomas ex Aristotele (2): et hoc rationabiliter, considerantes res effluere a primo principio in infinitum (3). Quare eo turpius et insanius blasphemavit Benedictus Spinoza, cum scripsit Deum «non esse

Quid differat
omniperfectum
et infinitum.

Quæ
infinitatis
divinæ

(1) Vide Suarez de Deo, (lib. 2, cap. 1). Cfr. *Ontologia*, (num. 101, pag. 558, seqq., ubi etiam vide pag. 557, 559, perversionem a pantheistis et confusam notionem infiniti cum notione totius.

(2) Aristot. 3.º *Physicor.*, cap. 4, text. 30. Qua de re lego P. Theophilum Raynaud, dist. 7, quæst. 3, art. 2, num. 131 seqq.

(3) S. Thom. 1 p. quæst. 7, art. 1.

infinite perfectum et beatum, sed aliud non esse illum, quam virtutem naturæ, quæ in omnibus creaturis diffusa est* (1). Quem præcesserat in neganda infinitate Dei Hobbesius (2) et calvinista Vorstius (3), et sequuntur quoad rem ipsam pantheistæ, materialistæ et positivistæ ac generatim quicumque Deum fingunt aut corporeum, aut defectibus et imperfectionibus fœdatum.

Quamvis autem inter christianos et saniores scriptores communis consensus infinitum Deum pronuntiet, id tamen ratione demonstrari posse negarunt nonnulli. Quorum in numero constituuntur non solum Traditionalistæ recentiores, sed quidam etiam Scholastici mediæ ævi, ut Gulielmus Ockam (4), cardin. Petrus d'Alliaco (5), Rubionensis (6), Gabriel Biel (7), Marsilius (8) et Jandunus (9), itemque Augustinus Niphus (10) apud P. Hieronymum Fassolum (11).

(1) Apud Cardin. Gotti, *De Deo*, tract. 2, quæst. 3, art. 4, dub. 3.

(2) Impius Hobbes de infinito docuit, illud nihil in re significans, sed tantum impotentiam in animo nostro, tanquam si diceremus, *nescire nos, an et ubi terminetur*. Hobbes, *de civitate*, cap. 15, paragr. 14. Vide Rosselli, *Summ. philos.* tom. 5, quæst. 9, art. 1.

(3) Apud P. Theophyl. Raynaud, *Theolog. natur.*, dist. 7, quæst. 3, art. 2, num. 154.

(4) *Quodlib.* 7, quæst. 11 ad 17.^{9m}; et *quodlib.* 3, quæst. 1, apud P. Theophyl. Raynaud., loc. cit. num. 138. Et in *Centilogio*, conclus. 3.⁹ scribit Ockam, quod Deum esse infinitum non est conclusio demonstrata, sed tanquam probabiliter opinata.

(5) 1.⁹ Sententiar., quæst. 13, art. 1, corollar. 3 et 6; et art. 3.⁹, punct. 4, paragr., *Ego autem dico*.

(6) 1.⁹ dist. 2, quæst. 2, art. 2, conclus. 3, ubi sic loquitur: «Ista propositio: *Deus est infinitus*, non est demonstrabilis a viatore demonstratione adversarium convincente, licet sit demonstrabilis demonstratione large sumpta, quæ videlicet esset evidenter solutione, quæ daretur ad eam.»

(7) 1.⁹ dist. 42, quæst. unic., art. 2, conclus. 2. et 3.

(8) 1.⁹ quæst. 42, art. 2.

(9) *Metaphys.* lib. 12, quæst. 15.

(10) *De infinit. primi. Motoris.*

(11) In 1.^{9m} part. quæst. 7, art. 1, dub. 12, num. 66.

Probare autem non possum clarissimi scriptoris hodierni iudicium de P. Ludovico Molina, quem scribit *haud obscure* secutum esse illorum sententiam, qui existimabant infinitatem divinæ essentiae solummodo ex fide et rem certam teneri. Molina enim, inquit præclarus auctor, postquam aliorum auctoritate se quoadentus munivit,

utrum illa
demonstrari
immo
naturæ quæst.

Communissime vero tenent catholici scriptores infinitatem Dei posse etiam demonstrari. Mirum tamen esse non debet, si magna fuerit hac in re varietas scriptorum in adducendis argumentis ad rem demonstrandam; tum quia agitur de re non parum in se ardua; tum quia nonnulla ideo haud immerito rejiciebantur, quia certa cum incertis et acriter controversis permiscebant, ut mox innuemus; tum denique quia cum alia aliis diversarum scholarum assensibus placerent, non potuit non in viris ingeniosissimis studium excitari nova in dies excogitandi, quæ adversariorum jaculis cavillationibusque minus paterent.

nonnisi ut probabilia proponit ea argumenta, quæ ad probandam infinitatem Dei judicat esse cæteris efficaciora. Verum eadem malim, ut prudens lector decernat, utrum haud obscure contraria omnino doceat in eodem loco P. Molina. Sane 1.⁹ verissimum est, quod P. Molina scribit, plerosque credere (ut jam vidimus ex citatis auctoribus) infinitatem divinæ essentiae *nondum rationibus naturalibus esse demonstratam*; 2.⁹ verum etiam est, quod P. Molina pollicetur, se re-latarum esse *probabiliores* rationes, quæ ad hanc conclusionem (infinitatis essentiae divinæ) comprobandam afferri solent. Et hæc procul dubio ansam dederunt doctissimo scriptori, cuius nunc expendo sententiam, ut tam severe Ludovicum de Molina judicaret. At 3.⁹ non minus verum est, quod post relatas quatuor huiusmodi rationes, quantam ipse evolvit, quam efficaciorum pronuntiat, ostenso etiam modo tam ab objectis vindicandi; quod cum præstisset, ita demum concludit: «Hæc rationi conjunge, quod diximus quæst. 2. art. 3. ad finem rationis quartæ, et credo invenies conclusionem hujus articuli demonstratam, si non evidentia mathematica, saltem quantam natura rei patitur. Molina (In 1.^{9m} part. quæst. 7, art. 1, prope finem). Porro in illo loco, quem hic P. Molina laudat, hæc inter alia ex sua demonstratione divinæ existentie infert: «Ex his ulterius constat, Deum esse infinite atque illimitate entitatis, perfectionis, bonitatis, sapientie atque potentie: id quod modus etiam producendi res de nihilo suadet, ut quæstione 7.^a videbimus. Simul etiam manifestum est quoque, attributa divina infinita esse atque illimitata.» Molina (In 1.^{9m} part. quæst. 2, art. 3, vers. fin.).

Atque hæc ideo solum dicta sint, quia quidquid alii sentiant de Ludovico Molina, ego minime convenire puto, ut insigni Theologo atque ingeniosissimo auctori *Scientiæ Mediæ*, viro doctissimo juxta et religiosissimo, indignissimis sæpe calumniis accessito, nova nostris diebus absque fundamento creetur invidia.

149. PROPOSITIO. Deus simpliciter infinitus est, nempe omni perfectione infinitus,

Deus
simpliciter
infinitus est.

Est de fide ex Vaticano concilio, quod predicat Deum *intellectu ac voluntate omnique perfectione infinitum* (1). Idque docetur in plurimis Scripturæ Patrumque testimoniis, quæ passim videri queunt apud Theologos.

Probatur 1.º Forma vel actus *ex se* infinitus et illimitatus, quale est *esse*, non potest limitari nisi vel ab aliqua causa efficiente, vel a subjecto, in quo ea recipitur. Atqui *esse* Dei nec potest limitari a causa efficiente, nec a subjecto recipiente. Ergo *esse* Dei est infinitum vel illimitatum. Hæc est ratio S. Thomæ, prout exponitur a cardinali P. Francisco Toletto (2).

Major explicatur et probatur. Nam formæ limitatio ex triplici omnino capite contingere potest: 2) ex sua ipsius natura et conditione, quia nempe ex sese importat perfectionem ad unum genus vel speciem restrictam, ut est v. g. humanitas, vel anima, albedo, color, etc.: 3) ex subjecto, in quo forma recipitur, quia videlicet illud non suscipit formam nisi in certo gradu perfectionis, et sic color et albedo in uno subjecto potest esse magis minusve intensa, et artificiosa forma etiam pro conditione materiæ diversam vel ab eodem artifice sortitur perfectionem: 4) denique ex causa efficiente, quæ vel non potest, vel non vult nisi certum ac determinatum gradum perfectionis largiri formæ aut effectui suo. Jam vero certum est *esse* vel existentiam esse de se formam infinitam seu illimitatam, quia est actus omnis perfectionis tam late patens, ac ipsum ens, nam omnis perfectio est quoddam *esse*. Ergo *esse* est actus vel forma, quæ non potest limitationem habere ex sua ipsius ratione, sed tantum vel ex causa efficiente vel ex essentia, cujus sit actus: quod asseretur in Majori.

Minor quoque probatur. Et in primis *esse* Dei non potest limitari ex causa efficiente, quæ illud producere voluerit in gradu contracto et restricto, quia *esse* Dei non habet causam

(1) Const. de fide cathol., cap. 1, apud Denzinger, num. 1631, pag. 386.

(2) In 1.^{am} part. quæst. 7, art. 1, *Secunda conclusio*....

efficientem, sed est a se. Deinde *nec potest limitari ex subjecto vel essentia, in qua recipiatur*, quia essentia Dei præcise est ipsum *esse* per se subsistens, ita ut essentia et *esse* vel existentia in Deo ne ratione quidem distinguantur, quia sunt formaliter et essentialiter unum idemque, sicut superius probatum reliquimus. Ergo *esse* Dei non magis restringi ac limitari potest ex subjecto, quam ex efficiente causa et ex sua propria natura. Ergo *esse* Dei debet esse prorsus illimitatum, nempe tota plenitudo essendi et actus omnis perfectionis, quanta continetur in infinita latitudine entis.

En argumentum S. Thomæ ex eo desumptum, quod *esse* Dei sit irreceptum, nimirum irreceptum ex causa efficiente, qua caret, et irreceptum in subjecto etiam per rationem distincto, quia essentia Dei non est subjectum recipiens *esse*, sed ipsum *esse* per se subsistens (1).

Unum hic nota, quod est haud exigui momenti ad cavendas confusiones, multos hoc argumentum ita pertractare, ut necessario connexum velint cum reali distinctione essentiae atque existentiae in creatis, quasi logice sequatur hinc aut argumentum S. Thomæ invalidum esse, aut omnem etiam essentiam creatam infinitam fore, si solum ratione distinguatur ab existentia. Verum mihi evidens est, argumentum S. Thomæ idem omnino robur obtinere, quamvis essentia in creaturis solum ratione distinguatur, vel sit subjectum receptivum existentiae sola ratione ab ea distinctum. Et ratio est, quia omnis essentia creabilis, sive distinguatur re sive non ab existentia, semper et essentialiter est in aliquo genere ac specie determinata, nec potest ex sese ullatenus existere. Ergo actus vel *esse* illius, quando ab efficiente Deo producatur, necessario erit actus restrictus, *esse* talis speciei, hominis, leonis, pyri, lapidis, etc., non autem ipsum *esse* per se subsistens. Fere sicut ad hoc ut gradus intellectivi sit restrictus ad *rationem*, necesse non est, ut differentia rationalis re distinguatur ab animali, seu animal sit subjectum reale rationalis, sed sufficit, ut sit subjectum logicum sola ratione distinctum. *Esse* ergo vel existentia cujushbet essentiae, quæ non ex se formaliter existat, sed indiget causa ad

Notandum
circa hanc
primam
probationem.

(1) Vide supra num. 55 et 56, pag. 207, 200.

existendum, essentialiter limitata est, sive ab ea distinguitur re, sive solum ratione, vel sive recipiatur in subjecto physico et reali, sive in logico duntaxat vel ratione tantum distincto.

Probatur, 2.º propositio, eandem rationem paulo aliter evolvendo. Deus est ens a se. Atqui ens a se nequit limitari. Ergo illimitatum vel infinitum est.

Prob. Minor. Ens a se vel limitaretur a se, vel ab alio. *Non ab alio*, quia est a se, nec quidpiam aliud esse potest nisi per ipsius efficientiam. *Non a se*: nam si a se limitaretur, limitaretur vel efficienter vel formaliter seu quatenus essentia Dei pugnat cum aliqua perfectione, aut postulat essentialiter defectum alicujus perfectionis. *Atqui non efficienter*, quia non est causa efficiens sui ipsius, ut majorem minoremve sibi tribuat perfectionem, quia totus quantus est, ex determinatione vel necessitate suæ essentiae existit. *Nec formaliter*, quia essentia Dei est *esse*, esse autem ex se non potest pugnare cum ulla perfectione vel gradu essendi, id enim perinde foret, ac ipsum *esse* exigere in se aliquem defectum vel negationem essendi, quod est contradictio in terminis, nam omnis limes tandem est defectus essendi. Ergo sicut absurdum est, ipsam *albedinem* ex suo conceptu excludere gradum aliquem albedinis, vel requirere defectum albedinis, et sicut absurdum est rationem ipsam entis impossibilem esse cum aliquo entis gradu: ita impossibile est illud, quod ex sua essentia est ipsum *esse*, formaliter seu ex sua essentia perfectionem aliquam repellere a se.

Dices, etiam ex nostra doctrina Deum excludere a se omnes perfectiones secundum quid.—**Nempe** excludit illas in suo formali actu possessas, et hoc ideo, quia sic imperfectionem et limitem ac non *esse* important; non vero excludit, sed essentialiter requirit illas in actu eminentiori et virtualiter possessas.

Prob 3.º Deus est primum ens primaque causa. Sed ens ejusmodi nulla carere potest possibili perfectione. Ergo Deus infinitus est in omni perfectione.

Major non eget probatione. **Minor probatur.** Perfectiones vel sunt necessariae in existendo vel contingentes. Primæ non possunt non esse, nec possunt omnino esse nisi in causa

prima et ente a se. Contingentes etiam non possunt deesse primæ causæ, nimirum non formaliter, sed modo nobiliori, eminenter et virtualiter, quia illæ non sunt possibles reapse, nisi quatenus a causa produci queant, quæ proinde illas continere debet, sicut causa continere debet in se perfectionem effectus.

Dices, vim probationis quoad postremam hanc partem enervari, distincta possibilitate intrinseca et extrinseca. Nimirum ad hoc ut Deus contineat perfectiones contingentes, necesse est utique, ut illas possit producere; sed illæ non sunt possibles ex eo solum, quod a Deo possint produci, siquidem quamvis non possent a Deo produci, essent possibles *intrinsece* ac remote, propterea quod nullam in se involvant repugnantiam. Unde ergo probatur, nullas esse possibles intrinsece ac remote perfectiones, quin sint etiam extrinsece possibles, vel quæ non possint a Deo produci? Neque enim adhuc licet nobis ad divinam omnipotentiam confugere, utpote quam nondum probavimus, nec facile est probare nisi supposita essentia divinæ infinitate.—**Respondeo, neg.** assert. et consequens probationis. Quia certum est Deo convenire virtutem creativam; de facto enim datur creatio, siquidem non potuit Deus quidpiam ad extra producere nisi vel ex materia infecta, quod repugnat, vel omnino ex nihilo, quod est creare, vel ex materia prius a se creata quemadmodum alibi probatum reliquimus (1). Jam vero virtus creativa ex sua ratione nullam importat limitationem, quia est actio, quæ ad ponendum terminum nihil aliud requirit extra agentem, nisi quod terminus in se ipso non repugnet. Ergo terminus virtutis productivæ potest esse, quidquid possibile intrinsece est, ita ut æque late pateat productibilitas activa seu virtus activa et productibilitas passiva seu remota vel intrinseca possibilitas.

Prob. 4.º Non est nec potest esse nisi unus Deus. Ergo in Deo debent esse omnes prorsus perfectiones possibles in linea entis modo nobilissimo et perfectissimo. Atqui hoc implicat infinitatem. Ergo...

(1) Vide *Cosmolog.*, num. 62, pag. 189.

Antecedens probatum superius est. Consequens primum patet, quia unus Deus est principium primum et ratio sufficiens omnis entis et perfectionis, sive in actu existentis sive etiam possibilis. Et **Minor subsumpta** non eget probatione post præmissam infinitatis declarationem.

Prob. 5.º Deus virtute creativa pollet. Atqui ad creandum virtus infinita requiritur, seu virtus creativa infinita est. Ergo Deus infinita virtute præditus est, ac proinde infinitus simpliciter, quia virtus essentie proportionata esse debet.

Minor, nam cætera patent, certa est, ut suo loco videbimus, et communis inter omnes Theologos, quamquam non est facile illam efficaci argumento demonstrare.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

149. **Objic. 1.º** Si Deus esset infinitus, esset infinite bonus. Atqui si esset infinite bonus, nullum foret in mundo malum: nam unum contrarium, si est infinitum, repellit alterum. Ergo Deus non potest esse infinite bonus, et consequenter nec infinitus quoad essentiam.

Respondeo, conc. Major., et **neg.** Minor., cujus probationem *distinguo*: unum contrariorum si est infinitum, repellit alterum a se ipso, *conc.*; ab aliis rebus, *neg.*; jam enim satis probatum est, non esse contra bonitatem Dei, ut sint mala in hoc mundo (1).

Objic. 2.º Quod est hic, ita ut non sit alibi, non est infinitum secundum locum. Ergo etiam quod est hoc, ita ut non sit illud aliud, nequit esse infinitum secundum esse.

Respondeo, dist. conseq. Si hoc non habeat perfectionem in quolibet alio repertam, sive formaliter sive virtualiter et eminenter, *conc.*: si habeat, *neg.* Est enim disparitas: quod uni loco affigitur, jam eo ipso non est in aliis; verum non ex eo solum quod aliquod ens sit individuum, caret perfectione cæterorum, ut fit in Deo.

Objic. 3.º Si existeret corpus infinite magnitudinis, non posset aliud simul dari. Ergo a pari, si Deus est infinitum ens, non poterunt dari simul alia entia.

(1) Vide supra num. 114, pag. 384 seqq. Cfr. Valentia, In 1.^{am} part. disp. 1, quæst. 7, punct. 2, *Ad primum*.

Respondeo, trans. antec., negando tamen suppositum possibilitatis corporis infiniti; tum *neg. conseq.* Ratio, cur unum corpus infinitum non pateretur simultaneam existentiam alterius, unice desumeretur ex defectu loci ratione impenetrabilitatis: quæ ratio prorsus cessat in substantia spirituali, qualis est Deus. Immo vero in ipsis corporibus impenetrabilitas solum impediret naturaliter duorum simul corporum existentiam, quia per miraculum possent existere compenetrata.

Objic. 4.º Infinitum secundum essentiam debet omnem perfectionem possibilem complecti. Atqui Deus non complectitur omnem perfectionem; quandoquidem dantur præter ipsum alia entia, quibus suæ quoque insunt perfectiones. Ergo...

Respondeo, dist. Major.: modo nobilissimo et perfectissimo, *conc.*; aliter *neg.* Et *contradist.* Minor., quin valet quidpiam ejus probatio, quia Deo insunt virtualiter et eminenter omnes perfectiones create quorumlibet entium (1).

Objic. 5.º Finitum et infinitum, docente Philosopho (2), sunt attributa quantitatis, prout hæc terminum habet vel non. Atqui in Deo nulla est quantitas. Ergo... Accedit, quod infinitum puram negationem importet, ideoque non est, cur tam solliciti esse debeamus, ut istud attributum Deo asseramus.

Respondeo, dist. Major. Finitum et infinitum, spectato primo vocis etymo, *trans.*; spectata vera et communi significatione, *subdist.*; sunt attributa solius quantitatis formalis, *neg.*; sunt attributa quantitatis sive formalis, sive etiam virtualis seu perfectionis, *conc.* Nam sicut *in bis, quæ non mole magna sunt, hoc est majus esse, quod est melius esse* (3); ita finitum vel infinitum esse, est habere vel non habere limitem in quavis perfectione. Et *contradistincta* Minore, *neg. conseq.*

Ad alterum, quod adjungebatur, respondeo infinitum quidem materiale vel privative sumptum essentialiter importare negationem, infinitum vero negative sumptum, de quo

(1) Cfr. supra num. 73. *Objic. 4.º*, pag. 238.

(2) *Physicor.* lib. 2, cap. 2, text. 15.

(3) S. August., *de Trinit.*, lib. 6, cap. 8.